

the indispensable voice

af Anders Kirkegaard

JazzSpecial bad maleren Anders Kirkegaard lave et interview med tenor- og sopransaxofonisten Fredrik Lundin. Det er der kommet en meget personlig artikel ud af: en historie om kunst og mennesker, musik og musikere, en samtale om det der optager dem begge mest.

Whauu en lækkerbidsken, tænkte jeg, da redaktionen spurgte om jeg ville skrive om Fredrik Lundin. Det må blive både nemt og skægt, og som sidegevinst får jeg lært knægten at kende.

Men jeg skulle snart blive klogere. På både mig selv og manden bag musikken.

At møde komplekse mennesker svarer meget godt til at møde ordentlig (og det vil sige kompleks) musik: Det viser sig, at bearbejdningen af indtrykkene er både langsommere og besværligere end det at modtage dem - hvilket er både smukt og godt, for ellers ville man jo kun 'leve' i selve mødet med mennesker og musik; og hvad fa'en skulle man så bruge resten af sit liv til?

Mødet med Lundin er et møde med en selvbevidst, ambitiøs, velorienteret og velbegavet, men endnu ikke fuldmødnet ung mand. Hvis ikke det var fordi den allestedsnærværende alvor lå som massiv klangbund for det hele, ville han være 'enhver svigermors drøm'.

Et møde med musikeren og komponisten Lundin er for mig næsten uden forbehold. Pludselig åbenbares den nøgne sårbarhed, raseriet og sødmen, strukturalisten og legebarnet, den næsten tavse inderlighed og det herligt vulgært barnlige blær: et ægte menneske træder frem i al sin skrøbelige pragt. Nysgerrigt. Uden forbehold.

Lundin spiller for at få tilfredsstillet sin nysgerrighed - og for at blive klogere (på sig selv). En hel del af dette blads læsere, deriblandt undertegnede, forsøger på samme måde - ved et intenst liv som amatørmusiker - også at erobre en smule klogskab (på sig selv). En sidegevinst ved al kunstnerisk amatørvirksomhed er, at man får et temmelig reelt indblik i de uhyrligt ekstreme krav, der kan og bør stilles til alt det, man kan slide sig til: Viden, vilje, disciplin, håndværk, fantasi. Man lærer også om det altafgørende, som ingen kan slide sig til: Talentets nådegave!

Selv vort lille land har besiddet i hundredevis af jazztalenter. Men skræller vi al romantik væk og lader tidens gang være dommer, bliver der blot et par håndfulde tilbage. Og sådan vil det også gå i fremtiden; om en halv snes år vil de fleste af dagens 'stjerner' og 'talenter' være glemt - fordi de eller musikken ikke udviklede sig eller ikke var særegen nok. ...Uden ungdommelig personkult magter musikken ikke at møde tidens dom!

en selv de som overlever denne test decimeres voldsomt i antal, hvis vi går over til de rigtigt brutale - ikke nationale - målestokke: Er det hans egen lyd? Er der selvstændig logik og udsagn i det han 'siger'? Er det konsekvent? Er det relevant for musikerens tid, sted og alder?

Klassisk og jazz-musik er fælles om en del idealer, men forskellene er markante! En jazzmusiker skal være en instant composer, når han improviserer. Han skal kunne identificeres på sin helt personlige tone og lyd, selv når han indgår i et ensemble! Han bør kunne identificeres via sine figurer og intervaller, sin frasering, timing, artikulation og approach, i hvert fald under sine soli. En stor jazzmusiker besidder sin egen uforvekselige 'stemme' og 'stemmeføring'.

På verdensplan er dette ikke opnået af mere end et par hundrede stykker; på hjemmeplan næppe en snes. Derfor ikke så underligt at de fleste, ikke mindst blæsere og af dem ikke mindst saxofonister, vil give deres ene ben for - og under alle omstændigheder bruger enorme mængder af energi og penge på at søge efter - en metode, et 'mirakelinstrument', der kan give fødsel til deres 'stemme'. En oftest livslang og forgæves eftersøgning. Nådegaver er sjældne!

Utåleligt mange nådegaver er allerede faldet ned i Lundins turban. Den dag i dag 'overlever' hans første fremtrædender i erindringen såvel som i det dokumenterede; det samme kan siges om hans kompositioner. Lyden af Lundin, der ligefrem har dannet skole, var distinkt til stede allerede i midten af 50'erne. Lyden kommer ud af den eneste let foragtede Selmer-model, Mark 7'eren, som han har ejet fra sit 17ende år. Han er blot på sit livs fjerde mundstykke: Otto Link, ebonit, åbning 7 (forgængerens var en 8'er), hvorpå han sætter Vandoren 2 1/2, Classic. Minsundelsesværdigt i sig selv, men det bliver værre:

Han har overhovedet ikke gjort noget særligt for at opnå sin lyd!

„Den var der bare, stort set af sig selv, efter et par år; og når jeg nu var og er temmelig tilfreds med den, så er der jo ingen grund til at lave det om ... selv om jeg til stadighed arbejder med den...”

Alright, tænker jeg, der står jo i Biblen, at „Den som har - ham skal mere gives“ ...men så har han nok rigtig slidt og lidt - med blødende læber, sitrende kæber, myoser i nakken og krampe i fingrene henne i øvelokalet.

Men - nej! Kun lige bortset fra periodiske øveflip når han for eksempel bliver misundelig på den instrumentale overlegenhed hos Hans Ulrik."

„I gamle dage, da der var mange turneer, behøvede jeg ikke at øve. Der var jo så mange jobs." I dag, hvor der er færre jobs, er Lundin bange for at øve sig til saxofonlede. Der kan sommetider gå dage, ja sågar uger uden saxen om halsen. Og han kunne slet ikke drømme om, som mange gør, at tage instrumentet med på ferie.

Ingen træer vokser ind i himlen, tænker jeg triumferende, da jeg begynder at spørge til kompositionerne. Dét må da være en ret sej, grådfyldt og frustreret, neglebidende affære? Men heller ikke her får jeg det spektakulære 'lig på bordet'. Ligemeget hvor meget jeg borer, så efterlades jeg med det indtryk, at selv om der godt nok er nedlagt mere arbejde i kompositionerne end i spil og øvning, så er såvel de enkelte stykker som den udvikling de beskriver „bare fremkommet hen ad

vejen". Angiveligt er de opstået som naturlige aflæggere fra hverdagsoplevelser, som en komplet vision, ud af teoretiske overvejelser, ved tematiske lege eller, for at det ikke skal være løgn, ved en tilfældig opdagelse af en ikke bevidst nedlagt struktur i et allerede skrevet stykke. Sådan som det var tilfældet med hensyn til „People, Places, Times and Faces" - hvor Lundin først efter at have nærspillet „part one" så og hørte den asymmetriske skala, som han siden byggede hele suiten op omkring! Det er en molpræget, let arabisk skala, der pludselig springer en lille terts inde i midten; den kan bruges i flere forskellige akkorder, ikke mindst hvis man udelader grundtonen. (I C-varianten består den af: C / D / Eb / Fis / G / Ab / H - C) I øvrigt lader Fredrik Lundin sin komponistvirksomhed styre mere af lyst og nysgerrighed end af bevidste strategier og studier. Han anser sig selv for at være „en overordentlig konservativ, romantisk anlagt melodiker". Lundin har aldrig følt trang til at studere noget område helt til bunds - mener selv, at han er for doven, udover at han er bange for fanatisme og perfektion - men for nylig, hvor han og Trine-Lise Væring havde et projekt med Tangorkesteret, følte han sig dog forpligtet til at studere den argentinske zambas rytmiske særheder.

Ligeså nemt det er at samtale med Lundin, lige så svært er det at interviewe ham. Han tager aldrig teten, lader sig lede på afveje af mine lidt snirklede underspørgsmål, kommer sjældent

med statements, og stik imod hvad jeg er vant til hos andre unge kunstnere fra billedkunst, litteratur og film, så er udbrud af begejstring eller vrede sjældne. Til gengæld virker hans udsagn ærlige. Som for eksempel da han begynder på sit svar angående yndlings-komponister:

„Egentlig ville jeg gerne lyde 'fin' og nævne en masse klassiske navne, men nu er det sådan - bortset fra Bach, hvis cello-suiter jeg har spillet en del på sax for min fornøjelses skyld - at hverken de eller de store American Songbook-komponister som Gershwin og Porter siger mig noget for alvor." Han beklager at det også gælder Ellington, som han ellers virkelig har prøvet at 'få hul på'. Der kommer megen varme i stemmen da han runder navnene Gullin og Johansson, de er lige ved at ryge med på listen, men Lundin nøjes med at udtrykke sin beundring og forelskelse i dem som eksponenter for en nordisk-europæisk holdning.

Fredrik Lundins liste over yndlingskomponister kommer til, udover Bach, at indeholde Astor Piazzolla, Antonio Carlos • Jobim, Keith Jarrett, Ornette Coleman samt Charles Mingus og ^ Thelonious Monk - sidstnævnte dog mest som eksempler på Lundins tidligere inspirationskilder.

Da vi begynder at tale om yndlingsmusikere, insisterer han på at fortælle, hvor lidt han fokuserer på saxofonister, og på hvor meget mere pianister har betydet for ham. Ikke desto mindre ender listen med kun at indeholde to pianister, nemlig Paul Bley (som han ellers har haft en desperat og negativ erfaring med) og Keith Jarrett. Udover Ornette Coleman igen, består J kongerækken af Lester Young, den unge Sonny Rollins, Archie Shepp, John Coltrane, Jan Garbarek, Matthias Schubert (som Lundin mødte i et europæisk ungdomsband) samt, helt i begyndelsen, Dexter Gordon - ikke mindst på grund af båndoptagelser fra det gamle Montmartre.

To yndlingslister med forskellig retning, tør man sige. Komponisterne peger væk fra al jazz-jazzet USA-tradition, hvorimod flertallet af musikerne, omend over et bredt spektrum, står for noget næsten ærke-amerikansk.

Måske er det radikaliteten og konsekvensen der er fællesnævneren? Selvfølgelig kan man komme til at lægge for megen betydning ind i, hvorfra unge kunstnere henter deres inspiration og næring, men ved at pege deres favoritter ud kommer de til at tegne et slags imaginært selvportræt.

Middelmodige kunstnere går i stykker på at administrere og udtrykke deres personlige og kunstneriske konfliktstof. Gode, store kunstnere magter derimod at forvalte og forvandle konflikterne, sådan at de gennem den kunstneriske proces forløses i værkernes udsagn.

Lundin spænder både som musiker og komponist over et voldsomt stort spektrum. Det kræver intellekt og sans for logik at tømme følelserne, så de kommer til at tjene værkets ånd og hensigt i stedet for at fortabe sig i føleri. Men det kræver skam også disciplin at huske følelserne, så man undgår struktur-slaveriets golde æsteticering.

Balancen er svær, hør blot Lundin: „Man kan risikere at stå i vejen for sig selv.“ „Det perfekte er dødkedeligt!“ „Ikke mindst Jarrett har lært mig, at fordybelse handler om at være ekstremt selvoptaget og selvforglemmende... men når lortet er begyndt at arbejde af sig selv, må man være åben og registrere hvor det bærer hen.“ „Mærkeligt nok kan man godt tvinge sig til at skrive noget man godt ku' tænke sig at skrive, men man kan ikke tvinge sig til at spille på en anden måde end man i virkeligheden er i. Når jeg flytter mig stilistisk, så er det 'Komponist-Fredrik' der flytter sig før 'Spille-Fredrik', og det må vel betyde at mit intellekt er det mest nysgerrige...“ „Underligt med musik - det er ikke altid at man ved, når man er blevet klogere.“

Indsigt og klogskab springer oftest ud af en vågen og kritisk omgang med såvel sig selv som verden. Men uden fortrolige kritikere af én selv er man ilde stedt. Under hele Lundins opvækst har forældrene skabt et både (jazz)stimulerende og trygt klima; faderen, som angiveligt er en god hjemme-pianist, var Fredriks første musikalske partner, og én som kom med saglig ros og kritik. Senior følger stadig sønneke tæt, men blander sig ikke længere. Fredriks eneste daglige kritiker er sangerinden, og hustru på syvende år, Trine-Lise Væring, som han påstår er hård!

Selvfølgelig har Lundin nogle musikalske venner: Hans Ulrik, Thomas Agergaard, Hasse Poulsen, Henrik Metz samt lidt tidligere eller fjernere: Gert Frisch, Peter Reim, Joakim Milder, Peter Danemo og Matthias Schubert, men alligevel er det mit indtryk, at han mangler kollegialt samvær og modspil.

Det virker ikke, som om der (i modsætning til indenfor jævnaldrene forfattere og billedkunstnere) eksisterer 'musikalske nattediskussions-klubber', hvor man skændes og diskuterer sig rød i kammen. Sørgeligt, og absurd - ikke mindst fordi (jazz)musik altid involverer begrebet samarbejde - at der så ikke findes et sådant kritisk-levende forum, hvor man kan møde potentielle fremtidige 'sparringspartnere'.

Selv på konservatorierne, hvor Lundin får mere og mere at lave, er denne debat og dialog et forsømt område.

Og måske derfor kan Lundin med rette undre sig over, at unge

danske jazzmusikere i modsætning til for eksempel svenske, engelske, tyske og franske, i stedet for at være fremadskuende og opsatte på at gestalte en autentisk, europæisk jazz vælger, stillestående eller ligefrem tilbageskuende, at rette blikket stift mod USA.

En af de få gange under interviewet, Fredrik Lundin bliver hid-sig, er da talen falder på mediernes opgejling af jazzens hip hop-fremtid. "Det er popmusikken, der får noget ud af fusionen med jazzten, jeg kan ikke se det som en udvikling af jazzten. Jeg opfatter det lidt som en fornægtelse af den hårdt tilkæmpede lyttemusik-status." Han understreger, at han anser adskillige populær-artister for at være store og sande kunstnere på trods af deres præmisser; modsat visse prætentiose og bejubledede kunstnere, som kun præsterer pseudo-musik.

Jazzmusikkens fremtid ligger mange forskellige steder, men den består ikke i at man blot går folket i møde og får dem ud på dansegulvet, mener Lundin.

Ligeså olm stemmen var før, ligeså sjældent lykkelig lyder den begejstrede beskrivelse af, hvordan det for første gang var at høre New Music Orchestra spille en af hans kompositioner. „Måske det fedeste, jeg nogensinde har oplevet!" Såvidt han ved og har hørt, er det i øvrigt kun håndt tre gange, at nogen har opført Lundins værker. En sørgelig erfaring som han deler med næsten alle sine samtidsge, og måske en naturlig forklaring på hvorfor så mange vælger næsten udelukkende at præsentere deres egen musik: Hvor pokker skulle de ellers høre den?

Men det skaber andre problemer. Ikke mindst for os tilhørere. Der er ingen tvivl om, at begge Lundins koncerter under årets københavnske jazzfestival var blandt de væsentligste oplevelser. Men der er næppe heller tvivl om, at 'den store koncert' i JazzHouse med sin kolossale udstrækning i udelukkende Lundin-kompositioner antog imponerende, men også klaustrofobiske dimensioner, hvorimod kvartet-koncerten i Konsistoriegården blev lykkeligt beriget af andre(s) kompositioner - således at også Fredriks egne ting kom til at fremstå som særdeles prægnante værker!

Selvfølgelig sker det nu, hvor jeg skal til at slutte: Stoffet svulmer op i en sådan grad, at det er håbløst at yde Fredrik, jer og interviewet retfærdighed. Fredrik har mange meninger om utallige emner, men der er ikke plads til mere her; blot et sidste udsagn: . :

„Vi har ikke haft nogen Jesus i de sidste 2000 år; der er ingen store politikere mere, og med al ære og respekt for de mange

gode, måske ligefrem store og måske for mig betydningsfulde jazzmusikere, så har der ikke været nogen, som har ændret verdens gang indenfor jazzen, siden Coltrane, Ornette og Miles for 30 år siden vendte det hele på hovedet!"

Det har Fredrik Lundin sikkert ret i - blot håber jeg ikke det forhindrer ham i at 'spille sin egen chance'; vi har jo stadig det fuldbyrdede 'europæiske alternativ' til gode.

Det regner jeg med at høre mere om, når vi skal lave 60 års fødselsdagsinterviewet ...om 30 år. •